

VÝVOJ VYSOKÉ ŠKOLY BÁŇSKÉ V PODMÍNKÁCH OSTRAVSKÉHO REGIONU V LETECH 1945–1969

JINDRA BIOLKOVÁ – PETR KAŠING

DEVELOPMENT OF THE MINING UNIVERSITY IN THE OSTRAVA REGION IN 1945–1969

The development of the Mining University (now Technical University) in Ostrava after 1945 represents a radical departure from the activities of this school in Příbram in 1849–1939. The period we follow, that is, 1945–1969, was influenced mainly by the politicisation of the university after February 1948. During this time, mining, metallurgy, and mining engineering were developed based on directives issued by Party organs. Specific feature of the Mining University has been its close link to industrial and technical activities in the Ostrava region.

Key words: Mining university – Ostrava – higher education – mining – metallurgy – mining engineering

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava náleží k nejstarším vysokým školám montánního zaměření v rámci Evropy. Vznikla v Příbrami v roce 1849, tedy v období průmyslové revoluce, kdy bylo nutné vzhledem k nebývalému růstu hornictví a hutnictví zajistit vysokoškolsky vzdělané odborníky v daných oborech.¹ Po osvobození Československa v roce 1945 byla Vysoká škola báňská (dále jen VŠB) na základě dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše z 8. září 1945 přeložena z Příbrami do Ostravy.

Archivní materiály k vývoji VŠB v Ostravě představují dokumentaci do značné míry nesourodou. Charakteristickou skutečností příbramského vývoje v letech 1849–1939 je dodržování nejen zákonných předpisů archivace, ale rovněž vysoký stupeň osobního vědomí o významu archivu.² Archivní materiály ostravského období naopak charakterizuje značná nekomplexnost heuristické základny. Podcenění spisové služby a významu archivu je v podstatě příznačné pro ostravské období v letech 1945–1995. Jednalo se de facto o absenci spisové služby. Po dobu padesáti let se pramenná základna znehodnocovala neodpovědnými skartacemi. Archivní fondy se neobohacovaly formou darů, akvizic, neudržovaly se kontakty s pamětníky. Je zřejmé, že tímto přístupem vznikla nenahraditelná ztráta.

Ke změně významu posuzování dokumentace došlo v roce 1995, kdy byl na VŠB zřízen archiv, který v roce 2008 získal akreditaci. Archivní materiály k vývoji VŠB tvoří důležitou

¹ Montánní učiliště v Příbrami zahájilo svoji činnost v roce 1849. Jednalo se o dvouletý vysokoškolský cyklus, který následoval po absolvování základních přírodovědeckých disciplín na polytechnicích a univerzitách. Roku 1864 byla povýšena na Báňskou akademii v Příbrami, od tohoto období výuka probíhala již čtyři roky. V roce 1895 jí byl přiznán vysokoškolský statut v podobě volby rektora a práva promočního. Roku 1904 byl tento statut potvrzen a název byl změněn na Vysoká škola báňská v Příbrami. Vývoj VŠB v Příbrami pokračoval i po vzniku samostatné ČSR v roce 1918. Oproti předcházejícímu období, kdy výuka probíhala v němčině, bylo podstatnou změnou zavedení českého vyučovacího a úředního jazyka. V roce 1939, kdy si škola připomínala 90. výročí svého založení, byly české vysoké školy uzavřeny. Tím končí etapa vývoje VŠB v tzv. příbramském období.

² Dokumentace vztahující se k vývoji VŠB v Příbrami je uložena v Zemském archivu v Opavě.

součástí dokumentace dějin věd a techniky v českých zemích, v některých případech s mezinárodním přesahem, a jsou důležitou součástí dějin technického vysokého školství v českých zemích. Třebaže materiály zaměřené na techniku a technologie mezi archiváliemi převažují, je možno najít v dokumentaci i materiály, které charakterizují příslušnou dobu. V předkládané materiálové studii se zabýváme některými aspekty vývoje VŠB v letech 1945–1969. Vycházeli jsme přednostně z archivního materiálu, který považujeme za nejautentičtější doklad dané doby. Písemná dokumentace byla doplněna vzpomínkami pamětníků natáčenými Archivem Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě (VŠB-TUO) od roku 1999.

Počátky ostravského období

Přeložení VŠB do Ostravy v roce 1945 nelze chápat pouze jako politicky podmíněné rozhodnutí. Doly a hutě Ostravska nesporně představovaly z hlediska svého technického vybavení vyšší odborný potenciál než zázemí, které měla VŠB v Příbrami. Příbram byla charakteristická po druhé světové válce hutěmi na zpracování olova, a to v menším měřítku. K závažným důvodům pro přeložení VŠB do Ostravy patřil také mimořádný význam obnovy československého poválečného hospodářství a s tím související naléhavá potřeba horních a hutních inženýrů v důsledku podstatného rozšiřování těžkého průmyslu, což bylo ještě násobeno odsunem německých montánních odborníků po druhé světové válce. Adaptace VŠB v ostravských podmínkách nebyla lehkou záležitostí. První generace studentů VŠB v Ostravě, která svá vysokoškolská studia zahájila v Příbrami, ve svých vzpomínkách potvrdila podstatné rozdíly mezi geniem loci Příbrami a Ostravy, což vyznívalo v neprospekch Ostravy.³ Stejně tak profesori, kteří předpokládali jako jedinou možnou alternativu působení VŠB v Praze, se těžce smířovali se stávající situací.⁴

S přihlédnutím ke specifickým Ostravy je zřejmé, že se jednalo o město, které se rozvíjelo v podmínkách průmyslové industrializace. Postrádalo atmosféru měst, jež byla dlouhodobě kulturními a vzdělávacími centry. Je však nutné docenit humanizační úlohu právě montánních inženýrů od druhé poloviny 19. století v daném regionu a význam tradic hornické a hutnické spolkové činnosti, které kultivovaly a vzdělávaly do značné míry i dělnické vrstvy.

Zabezpečení základních provozních podmínek, a to především samotné výuky, lze označit v první etapě vývoje vysoké školy jako dlouhodobé provizorium. Tento stav trval v podstatě až do šedesátých let, kdy se přistoupilo k výstavbě vysokoškolského areálu v Ostravě-Porubě.

³ Vzpomínky byly natočeny Archivem VŠB-TUO ve spolupráci s Audiovizuálním centrem VŠB-TUO v roce 1999. Jednalo se o vzpomínky Erika Bartonce, Julia Broula, Josefa Košana, Bohumila Pihýra, Vladimíra Šebelíka, Jiřího Štěpána a Věroslava Zlámala.

⁴ V souvislostech politického kontextu daného období je třeba uvést výlučné postavení VŠB v rámci vysokých škol v republice. Bylo nejednou proklamováno, že VŠB plní mimořádné úkoly, neboť vychovává techniky pro těžký průmysl. Tento fakt byl náležitě propagandisticky využíván, o čemž svědčí i ustálená rčení, jako např. „Ostrava jako ocelové srdce republiky“, „horník – příslušník nejčestnějšího povolání“, „já jsem horník, kdo je víc?“. Podstatná byla skutečnost, že politická interpretace se stala tím zásadním, co danou dobu ovlivňovalo. Naopak dosavadní hornické tradice a silně stavovské vědomí sounáležitosti, které vyplývaly z charakteru nebezpečné práce v dolech, byly buď potlačeny, nebo modifikovány politicky žádoucím způsobem.

Již při prvních jednáních zástupců VŠB v červnu 1945 přislíbil Ústřední národní výbor statutárního města Ostravy urychlenou výstavbu nových budov pro potřebu vysoké školy.⁵ Přes příslib urychlené výstavby moderní vysoké školy přidělilo město Ostrava provizorně, avšak dlouhodobě, objekty různých typů bývalých škol. Je nutné zdůraznit, že se jednalo o budovy postižené rozsáhlými škodami způsobenými druhou světovou válkou. Značnou nevýhodou bylo také jejich umístění v různých městských čtvrtích, což při složité dopravní situaci znesnadňovalo především přesuny studentů do výuky.

Vzdálenost provozních objektů se pohybovala v rozmezí od 0,5 km do 9 km. V dané souvislosti je třeba vzít v úvahu závažné obtíže v dopravní situaci města v prvních poválečných letech. Většina oprav a údržba budov měla být finančně hrazena městem. Fakticky však z důvodů malých stavebních kapacit probíhaly opravy pomalu a navíc bylo zřejmé, že úpravy a dílčí přístavby nejsou pro vysokou školu dlouhodobým řešením.

Při oficiálním zahájení výuky na VŠB, které se konalo 30. března 1946 v kině Alfa, rektor František Čechura, profesor oboru důlního měřictví a geodézie, důrazně připomněl původní sliby ÚNV v Ostravě, na což reagoval i krajský tisk. Po této nepřímé kritice byl profesorský sbor vyzván k předložení návrhu investičního úkolu. Návrh na projekt šesti budov pavilónového typu vypracovala Fakulta architektury ČVUT v Praze. Stavba se měla realizovat v průběhu dvouletky. Nedošlo však ani k jejímu zahájení a bylo přijato další provizorní opatření. V lednu 1948 přijala rada ÚNV města Ostravy závěr, že pro potřeby výuky a zabezpečení činnosti v laboratořích budou na náklad města postaveny nouzové dřevěné a betonové baráky o celkové ploše 2400 m². Ani uvedené řešení se nerealizovalo a škola dostala pouze příslib, že výstavba bude zahájena v prvním roce pětiletého plánu. Dochovaná korespondence dokládá snahu VŠB získat podporu vládních činitelů Zdeňka Nejedlého, Gustava Klimenta a Emanuela Šlechty. V této souvislosti je jistě zajímavé a představuje charakteristický dokument 50. let 20. století, že posluchači VŠB, kteří se zúčastňovali brigád na šachtách a hutích, sami navrhli vyhlásit stavbu VŠB jako stavbu mládeže.⁶

Stavební úřad Moravskoslezského zemského národního výboru, expozitury v Ostravě a Stavební úřad ÚNV města Ostravy předložil v březnu 1948 na základě dalšího stavebního projektu potřebné rozpočty Ústřední plánovací komisi v Praze. V červenci 1948 se pro podporu výstavby VŠB vyslovil Krajský akční výbor Národní fronty v Ostravě. Veškerá jednání však nepřinášela očekávaný výsledek. I když se nepochybovalo o nezbytnosti výstavby VŠB, po celé období 50. let se pouze rozšiřoval počet objektů, které se eventuálně doplňovaly přístavbami.

Zčásti se potvrdil předpoklad, že doly a hutě jsou samy o sobě pro posluchače VŠB výhodou. Právě podniky těžkého průmyslu plnily důležité výrobní úkoly a zajišťování pomoci studentům VŠB nebylo jistě prioritní. Odborné praxe, exkurze, konzultace a vedení diplomových prací zajišťovali především bývalí absolventi VŠB v Příbrami, kteří působili na VŠB ve značném měřítku jako externí pedagogové. Bylo velmi důležité, že již prošli průmyslovou

⁵ Nepostrádá zajímavosti, že měl být využit projekt již připravený pro předpokládanou výstavbu v Praze-Dejvicích. Počítalo se zároveň s nárůstem posluchačů, což následný vývoj potvrdil. K dalšímu jednání zúčastněných stran došlo v únoru 1946 a již zde se naznačovaly závažné problémy. Údaje na seznamu půdorysných ploch ve srovnání s plochou pozemků v Praze neodpovídaly návrhu rektorátu. Původní plocha pozemků v Praze byla 21 085 m², Ostrava dávala k dispozici plochu téměř poloviční.

⁶ Dle vzpomínek Miroslava Šmída natočených ve spolupráci Archivu VŠB-TUO a Audiovizuálních služeb VŠB-TUO v roce 2008. Iniciativa vycházela z příkladu proslulé stavby mládeže – výstavby Nové huti Klementa Gottwalda, která se realizovala na přelomu 40. a 50. let 20. století.

praxí, a to mnohdy přímo v ostravském regionu a později se stali řádnými profesory VŠB. Lze uvést příklady četných významných odborníků, kteří tímto způsobem prokázali svůj vztah k alma mater a pozitivně ovlivnili výuku hutnického a hornického odboru. Z generace inženýrů – budoucích profesorů VŠB, která získala vzdělání na VŠB v Příbrami a pracovala již v období první republiky v rámci Ostravska, lze uvést řadu příkladů. Bezprostředně po svém přestěhování do Ostravy řešila VŠB úkol urychleně přijmout nové profesory hornictví a plné kompetence v tomto směru obdržel významný báňský odborník Jaroslav Jičínský, technický ředitel Českolovenských hutí, o jehož nestrannosti nebylo nejmenších pochyb. Z dochovaných materiálů je zřejmé, že na první místo postavil Aloise Řimana, který měl praxi na dolech ostravsko-karvinského revíru od roku 1921 a v roce 1952 se stal profesorem pro obor hornictví na Hornické fakultě VŠB. Karel Novotný začal svoji praxi jako provozní inženýr v dolech Ostravska od roku 1929. V poválečném období pracoval na ředitelství Ostravsko-karvinských dolů a Výstavby Ostravsko-karvinských dolů. V roce 1956 se stal profesorem oboru výstavby dolů Hornické fakulty VŠB. Také Oldřich Trnka pracoval na dolech Ostravska a Karvinska od roku 1930, po osvobození byl ve funkci závodního inženýra a ředitele. Od roku 1955 byl jmenován profesorem Hornické fakulty VŠB v oboru hlubinné dobývání ložisek. Antonín Kozina působil na Ostravsku od roku 1923 jako provozní inženýr koksovny Karolina, po válce zastával funkci ředitele koksáren v rámci ostravsko-karvinského revíru. V roce 1953 nastoupil na Hornickou fakultu VŠB jako profesor úpravnictví.

Obdobná situace byla rovněž u profesorů hutnických odborů. Josef Kašpar byl prvním českým inženýrem, který od roku 1925 začal pracovat v nové ocelárně Vítkovického horního a hutního těžířstva. Po válce byl pověřen řízením nové ocelárny a válcovny Vítkovických železáren. V roce 1955 přešel jako řádný profesor ocelářství na Hutnickou fakultu VŠB. Josef Teindl pracoval od roku 1938 v Báňské a hutní společnosti ve válcovnách plechu Karlovy hutí v Lískovci u Frýdku. Po válce se stal ředitelem daného podniku a od roku 1951 působil na Hutnické fakultě VŠB jako profesor nauky o kovech. Jindřich Šárek měl rozsáhlou provozní praxi od roku 1915 v Pražské železářské společnosti v Králově Dvoře. Po roce 1945 pracoval jako náměstek podnikového ředitele Vítkovických železáren a v roce 1952 byl jmenován profesorem hutnictví na Hutnické fakultě VŠB. Významná byla úloha Vladimíra Zedníka, který vedl v letech 1945–1947 výzkumné ústavy Vítkovických železáren a dal je plně k dispozici odborníkům VŠB. Na Hutnické fakultě VŠB začal působit v roce 1947 jako profesor metalurgické technologie.

Dlouhodobá provozní praxe, znalost technických problémů dolů a hutí a bezprostřední zkušenosti z použití nově zaváděných technologií byly vedle odborných znalostí cennou devizou přednášek daných profesorů, na což vzpomínají po letech s respektem jejich bývalí studenti. Řada pedagogů VŠB byla studenty ceněna nejenom na základě odborné erudice, ale zároveň i na základě životního postoje, který měl pro nastupující generaci mladých inženýrů formativní význam. Předávání tvůrčího zaujetí a morálních kvalit je dlouhodobě ovlivnilo. I na základě archivních materiálů lze dokumentovat, že vztah studenta a pedagoga v rovině odborné a lidské se stal celoživotní hodnotou.⁷

⁷ Dlouhodobým projektem Archivu VŠB-TUO je natáčení vzpomínek významných osobností VŠB-TUO, odborníků v oborech hornictví, hutnictví, strojnictví atd., kteří v 50. letech 20. století byli posluchači VŠB a jako studenti si u svých profesorů vážili nejen odborných zkušeností, které jim jejich pedagogové předávali, ale rovněž charakterových vlastností, jež pro mnohé znamenaly životní příklad. Nemalou měrou je

Z charakteru dané vysoké školy vyplývala přímá provázanost jejího výzkumu s průmyslovou praxí. Tento vztah lze sledovat od jejího založení v roce 1849, kdy odborníci vysoké školy byli přímo vyzýváni, aby se vyjádřili k řešení zásadních technických problémů. Značný rozsah měla rovněž odborná, posudková a soudně-znalecká činnost.⁸

V roce 1945 byly patrné první změny v řízení školy. Od června roku 1945 se zachovávala dokumentace k činnosti závodní rady VŠB, orgánu vytvořeného zástupci pedagogů a zaměstnanců. Závodní rada fakticky omezovala rozhodovací pravomoci rektora v otázkách personálních a hlavně posuzovala problematiku národnostní spolehlivosti. V těchto mimořádně důležitých otázkách docházelo někdy k rozporným tvrzením u jednotlivých posudků na téhož pedagoga.

V únoru 1948 vznikl Akční výbor Národní fronty VŠB (dále jen AV NF VŠB), který tvořili zástupci profesorů, zaměstnanců a posluchačů. Tento orgán byl kompetentní ve všech záležitostech politického rozhodování na vysoké škole, což se projevilo výrazně ve sféře personální. Jeho rozhodnutí bylo závazné a opačný názor profesorského sboru by nemohl změnit výsledek. Z dokumentace je však zřejmé, že taková situace nenastala. AV NF VŠB byl bezprostředně napojen na Ústřední akční výbor Národní fronty a průběžně informoval ministerstvo školství a národní osvěty o kádrových změnách.⁹

Od 12. března 1948 se jednání profesorského sboru zúčastnili zástupci docentů, asistentů, zaměstnanců, a to s hlasem rozhodujícím. Do té doby rozhodoval o všech záležitostech VŠB výlučně profesorský sbor, řádní a od roku 1922 mimořádní profesori. Poprvé v historii školy museli VŠB opustit na základě politických důvodů pedagogové a studenti. Profesorský sbor přijal dané rozhodnutí AV NF VŠB bez připomínek. Tři řádní profesori byli zbaveni (dobově uváděný termín) funkce profesorů a přednostů ústavů (Josef Hummel, ústav kovohutnictví a topenišť, Bohuslav Stočes, ústav geologie, paleontologie a ložisek; Petr Synek, ústav hornictví I.), jeden bezplatný mimořádný profesor byl zbaven funkce profesora, přičemž mu byla ponechána funkce rady vědeckých ústavů (Bořivoj Černík, ústav horního a hutního strojínictví). Asistentury bylo zbaveno jedenáct asistentů a jednomu suplentovi bylo odňato pověření k přednášení. Ze studia na všech vysokých školách v rámci republiky bylo vyloučeno dvanáct posluchačů a jeden posluchač ze studia na VŠB.¹⁰

ovlivňovala celková kultivovanost, a to zejména vztah k hudbě, umění a literatuře. Tyto uvedené skutečnosti lze doložit na základě natočených vzpomínek bývalých studentů VŠB v Ostravě, kteří se svými pedagogy udržovali celoživotní kontakt (Martin Vavro, Vladimír Číhal, František Havlíček, Longin Tomis, Zdeněk Vašíček, Miloslav Dopita, Ivo Černý, Jiří Grygárek, Jindřich Bilan). Uvedení studenti později působili jako vysokoškolští profesori. Daný závěr rovněž vyplývá z archivní dokumentace, týkající se setkávání bývalých studentů VŠB v Ostravě, např. absolventů Hutnické fakulty VŠB v Ostravě z roku 1955, kteří se se svými pedagogy scházeli na pravidelných sjezdech v letech 1965–2010 (Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Hutnická fakulta, písemnosti a další paměťhodnosti předané Archivu VŠB-TUO Vladimírem Dědkem a Františkem Hromkem; Vladimír DĚDEK, *Památné ročníkové sjezdy absolventů HUF VŠB z roku 1955*, Ostrava 1999).

⁸ Na základě archivních pramenů je zřejmé, že výsledky této činnosti pedagogů nelze devalvovat. Jen malá část úkolů měla formální charakter, převážná většina odpovídala spolupráci s technickou a průmyslovou praxí. Často se řešily úkoly s mezinárodním přesahem ve spolupráci s vědecko-výzkumnými kapacitami ostravských dolů a hutí. Výzkumné ústavy podniků, kde externě působili pedagogové VŠB, rozvíjely spolupráci s partnerskými vysokými školami v zahraničí, např. Výzkumný ústav VŽKG v Ostravě-Vítkovicih spolupracoval s École Centrale des Arts et Manufactures v Paříži.

⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát (materiály Akčního výboru VŠB v Ostravě).

¹⁰ Archiv disponuje audiovzpomínkami studentů (viz poznámka č. 3), kteří zahájili své studium v Příbrami a dokončovali je v Ostravě. Byli přímými svědky událostí února 1948. Podle jejich vyjádření někteří vyloučení pedagogové proklamovali i veřejně nesouhlas s tímto rozhodnutím, například J. Hummel odmítl uznat rozhodnutí AV NF VŠB o zbavení profesury, kterou mu udělil na základě řádného profesorského řízení T. G. Masaryk.

Po zásahu AV NF VŠB došlo k podstatným personálním změnám ve výboru nejstaršího studentského spolku Prokop. Předseda výboru Václav Pokorný a dalších sedm členů bylo zbaveno funkcí.

Padesátá léta

V roce 1951 vznikl kádrový odbor na rektorátě, kde se shromažďovaly veškeré hodnotící materiály zaměstnanců. Od roku 1951 jsou na VŠB doloženy funkce kádrových pracovníků. Vyžadovaly se a evidovaly první osobní kádrové posudky.¹¹

Formulace kádrových posudků reflektovaly propastný rozdíl mezi propagandou a skutečným stavem. Odbornost a tím i odpovědnost inženýra na dolech a hutích byla v zásadě respektována. Ovšem na straně druhé, což lze doložit z kádrových spisů inženýrů, kteří studovali v meziválečném období, je časté až hyperkritické odsuzování „buržoazních odborníků“. Solidnost a znalost technických problémů provozního inženýra byla sice vnímána kladně, ovšem na straně druhé mohla být přímo odsuzována jako forma nežádoucího chování inženýra, který byl „*poplatný starým kapitalistickým pořádkům*“.¹² V osobních posudcích chyběla často jakákoliv věcná argumentace. Základem bylo cílené vytváření emocí, ústící v protiklad oni a my, který vyplýval z pozice správného politického instinktu dělnické třídy. Tato třídní nadřazenost převažovala jednak u autorů posudků bez výhrad oddaných režimu nebo u takových jedinců, kteří byli opojeni dominantním pocitem moci. Je nepochybné, že si museli uvědomovat důsledky svého jednání a možný dopad jejich hodnocení.

Uvedené posudky jsou často obojaké, nejedná se přímo o odsouzení, ale pouze o naznačení nedostatečného politického vývoje, o čemž svědčí vyjádření typu: „*vlažný politický postoj*“, „*zdá se, že souhlasí s lidově-demokratickým Československem, ale vnitřně je neustálý*“.¹³ Převážně se však vyjadřovalo jednoznačné stanovisko v negativní rovině. V posudcích tak můžeme najít formulace typu: „*Technik starého ražení, západnického zaměření, bez socialistické iniciativy... takže jeví se více jako brzda než pomoc*“,¹⁴ „... *tvrdě hájil zájmy závodu starým předmnichovským způsobem*“,¹⁵ „*je stavovsky pyšný*“, „*těžce se smířoval s dosazováním dělnických ředitelů*“.¹⁶ Politickou váhu dostávaly i záležitosti, které se dříve posuzovaly jako forma společenského styku, nyní jsou však chápány v rovině třídní. Jednalo se o oslovení „soudruhu“ či odmítnutí soudružského tykání. Tradiční hornický pozdrav „Zdař Bůh“ se odsuzoval jako reziduum minulosti.

Důsledné vyžadování plnění pracovních povinností mohlo být z třídně-politického pohledu chápáno obecně jako negativní přístup k pracujícím lidu. Takový inženýr měl v posudku formulace typu: „... *nedovede s dělníky mluvit upřímně a zbrkle odpovídá*“, „*budí*

¹¹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, kádrové posudky z let 1951–1989.

¹² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, kádrový spis profesora oboru důlního větrání a bezpečnosti Jaroslava Máchy, osobní posudek (neuvедeno datum, podpis původce nečitelný).

¹³ Tamtéž, kádrový spis profesora oboru válcoven, tažírén a lisů Karla Stýbla, osobní posudek vypracovaný Gabrielou Novou dne 18. 6. 1952.

¹⁴ Tamtéž, kádrový spis Karla Stýbla, osobní posudek vypracovaný Richardem Rybářem dne 6. 4. 1951.

¹⁵ Tamtéž, kádrový spis profesora oboru důlního měřictví Karla Neseta, osobní posudky z 27. 3. 1951 vypracované Františkem Kollarem a Prawdzikem (křestní jméno neuvедeno).

¹⁶ Tamtéž, kádrový spis Jaroslava Máchy, posudek kádrového odboru OKD z 25. 8. 1953, posudek odbor. kádrů OKD z 10. 5. 1954, politická charakteristika Karla Máchy z 10. 5. 1953.

dojem starého byrokratického pána a zakuklece proti dělníkům“¹⁷ [pravopis zachován dle originálu, pozn. aut.]. Působí až kuriózním dojmem skutečnost, že autoři posudků si museli být vědomi, že bez odborných znalostí a zkušeností této prvorepublikové generace inženýrů nebude možné zabezpečit úkoly technické praxe, a proto jim přiznávali alespoň možnost dalšího kladného vývoje: „*Donedávna nesl styl jeho práce způsoby kapitalistických hospodářských kapitánů, ale nyní se přizpůsobuje více linii socialistického hospodaření, ačkoliv je zřejmé, že mu to někdy působí určité potíže.*“¹⁸ Je faktem, že přes prokazatelně úspěšné výsledky mohl být prvorepublikový inženýr v rámci výměny kádrů dělnickými řediteli odvolán. Na základě analýzy habilitačních a profesorských řízení, jejichž součástí jsou posudky renomovaných odborníků, vyplývá značný rozdíl formy a použitých stylistických prostředků těchto hodnocení ve srovnání s posudky kádrovými.

Neméně závažné byly kádrové posudky studentů. Autory posudků byly orgány KSČ v rámci bydliště, v rámci vysokoškolského výboru KSČ, místní a městské národní výbory a společenské a sportovní organizace. Posudky mohly zásadním způsobem ovlivnit možnost dostudování vysoké školy. Hodnotila se především politická angažovanost studentů. Vztah k lidové demokracii se osvědčoval vyjádřením: „... *těžko viditelné, neboť o polityce s nikým nevykládá*“¹⁹ [pravopis zachován dle originálu, pozn. aut.]. V jiném posudku byl student hodnocen jako „*nástroj reakčních lidovců*“, protože „*samostatné politické práce už pro své opravdu křesťanské nazírání není schopen*“. V tomtéž hodnocení se uvádělo: „*je velmi poctivý a seriózní, má schopnosti k důkladné a systematické práci a vidí v každém svého bližního a podle toho se k němu chová*“.²⁰ V závěru (přípsaném tužkou) se navrhovalo řešení v absolvování politického školení. Na VŠB lze doložit případy vylučování studentů z politických důvodů, přičemž dosavadní dobrý prospěch nehrál svoji roli. Při odvolání studenta k děkanovi se v odpovědi používala stejná formulace: „*Ačkoliv jste prospěchově vyhovoval, bylo zjištěno, že nedáváte záruku, že by z Vás vyrostl technik, který by plnil úkoly v zájmu dělnické třídy.*“²¹

Z materiálů je patrná celá škála politického nátlaku na studenty, kteří měli odsoudit náboženské přesvědčení a politické názory svých rodičů. Nevyhovující třídní původ studentů bylo možno v odůvodněných případech napravit prací v dolech, kde student získal náležitou soudržnost s „*nejuvědomělejší částí dělnické třídy*“ – s horníky. Zajímavý dokument, ve kterém se uplatňovala forma nátlaku na studenta, aby přesvědčil rodinu ke vstupu do JZD, je datován 18. listopadu 1952. Jednalo se o dopis vypracovaný MNV Jalubí, okr. Uherské Hradiště, který byl adresován studijnímu odboru Fakulty báňského strojnictví VŠB. Závěr dopisu vyústil v doporučení dalšího postupu: „*Doufáme, že po této urgenci uvedeného žáka zpracujete, aby svého otce přesvědčil, jelikož jeho otec se zásadně staví proti socializaci vesnice a tím brzdí celý nábor do JZD.*“²² Vylučování studentů z politických důvodů pokračovalo na VŠB rovněž v druhé polovině 50. let 20. století, a to nejčastěji v souvislosti

¹⁷ Tamtéž, kádrový spis Jaroslava Máchy, posudek kádrového oddělení důl Žofie, Orlová III ze dne 15. 6. 1950.

¹⁸ Tamtéž, kádrový spis profesora oboru energetika hornictví Bohuslava Kořínka, osobní posudek (neuveдено datum, podpis původce nečitelný).

¹⁹ Archiv VŠB-TUO, rektorát, posudky studentů, posudek Jiřího Malíka ze dne 13. 7. 1949 vypracovaný Místní organizací KSČ Nová Ves.

²⁰ Tamtéž, posudky studentů, posudek Karla Jaroše ze dne 15. 7. 1949 vypracovaný Vysokoškolským výborem KSČ VŠB v Ostravě.

²¹ Archiv VŠB-TUO, f. Fakulta strojní, odvolání studentů proti vyloučení z VŠB, odpověď děkana Vladimíra Mydlarčíka z 5. 6. 1953 studentovi Miloši Kristeriusovi.

²² Archiv VŠB-TUO, f. Fakulta strojní, dopis MNV Jalubí z 18. 11. 1952, určený studijnímu odboru Fakulty báňského strojnictví VŠB v Ostravě, který se týkal studenta Františka Horný.

s „nebezpečnými protistátními skupinami“, např. organizovanými řádem bývalých salesiánských kněží a kleriků na Ostravsku, která měla podle dobové interpretace přímé spojení se zahraniční špionáží organizovanou Vatikánem.

Na základě zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách z 18. května 1950 došlo zároveň ke změnám v oblasti sociální struktury studentů na VŠB, kdy byli jednoznačně preferováni studenti z dělnických rodin.²³ K uvedenému přispělo rozšíření možnosti vstupu na VŠB, kdy od září 1949 byly organizovány státní dělnické kurzy pro přípravu pracujících, v nichž se získávalo ve zkráceném období 5–6 měsíců úplné středoškolské vzdělání ukončené maturitou.²⁴ Frekventanty kurzů nelze chápat jednostranně, přirozeně byli mezi nimi ti, kteří byli zcela oddáni režimu a cílevědomě usilovali o politickou kariéru, ale zároveň je nutné zohlednit i sociální hledisko, které bránilo mnohým nadaným jedincům v řádném studiu na reálném gymnáziu či průmyslové škole. Na VŠB nalezneme příklady renomovaných odborníků, pozdějších profesorů VŠB, kteří byli absolventy dělnických kurzů. Uplatnili se nejen na vysoké škole, ale ve změněných společenských podmínkách v roce 1970, kdy museli VŠB opustit, také v průmyslové praxi.²⁵

Od roku 1948 pracovala na VŠB celoškolská reformní komise, jejímž výsledkem byl návrh z 18. dubna 1950 o rozdělení VŠB na fakulty. V opodstatněné argumentaci bylo řečeno, že studium obou odborů je od 1. ročníku zaměřeno na potřeby praxe v dolech a hutích.²⁶ Již v meziválečném období usilovala VŠB o rozčlenění na fakulty, avšak kvůli malému počtu studentů k tomu nedošlo. Během prvních pěti let ostravského vývoje dané vysoké školy se počet studentů zvýšil na 1323. Ke zřízení fakult hornické a hutnické došlo na VŠB na základě zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách z 18. května 1950 s účinností od 1. září 1951. Vládním nařízením z 20. června 1950 byla s účinností od 1. září 1950 založena Vysoká škola strojná v Ostravě, se sídlem v Brušperku. V roce 1951 došlo k jejímu sloučení s VŠB, a tak vznikla Fakulta báňského strojnictví VŠB.²⁷

Atmosféra počátku padesátých let není však charakteristická pouze růstem počtu studentů a zásadní změnou organizační struktury. Vývoj VŠB byl také zasažen dopady politických

²³ V této souvislosti je zároveň nutné konstatovat, že na základě analýzy osobních spisů profesorů VŠB, narozených v meziválečném období, je zřejmé, že řada z nich pocházela z rodin, ve kterých byl otec kvalifikovaný dělník.

²⁴ V archívních fondech VŠB-TUO se nachází osnovy státního kurzu pro přípravu pracujících na vysoké školy v technické směru pro studijní rok 1951/1952. Velmi zajímavým dobovým dokumentem jsou zejména osnovy pro výuku jazyka českého, dějepisu a zeměpisu. U každého tématu je zároveň vytyčen ideový cíl: „Rozebrat a ocenit význam tvorby Jiráskovy a vytknout základní kladné hodnoty jeho díla, které se stalo učebnicí našich národních dějin.“; „Dílo K. Čapka – obraz bezvýhodné situace měšťácké společnosti.“; „Buržoazní, protidobrá a protisovětská politika vlády předmnichovské republiky, Masaryka a Beneše.“; „Význam existence a pomoci Sovětského svazu pro socialistickou výstavbu republiky.“; „Geopolitický přehled Anglie, Ameriky a latinské Ameriky, zdůraznění dnešní fašizace USA a její snahu po ovládnutí amerického kontinentu a světa vůbec.“; „Stalinský plán přeměny přírody a stavby komunismu.“

²⁵ K těmto příkladům lze uvést profesory Františka Havlíčka a Zdeňka Bůžka. Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Ing. Zdeněk Bůžek, CSc.; Petr KAŠING, *Zdeněk Bůžek, žák akademika Samarina*, in: I. Labouťková (ed.), *Rozpravy Národního technického muzea v Praze 216. Z dějin hutnictví 41*, Praha 2011, s. 68–75.

²⁶ Předměty teoretického základu byly již od prvního studijního ročníku ostravského období přednášeny se zřetelem k hornictví a hutnictví. Zmíněná tendence se prohloubila v roce 1949/1950, kdy byly od prvního ročníku přednášeny zvlášť předměty mechanika I a mechanika II pro potřeby hornictví a hutnictví.

²⁷ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, f. Hutnická fakulta VŠB, f. Fakulta strojná VŠB, f. Hornicko-geologická fakulta VŠB. Z fondu VŠB-TUO, rektorát, byly také použity studijní programy VŠB po roce 1945. K doplnění struktury školy došlo ve studijním roce 1952/1953 vznikem geologické fakulty (od studijního roku 1958/1959 pod názvem geologicko-důlně měřická fakulta) a fakulty ekonomického inženýrství (zrušena v roce 1958/1959). Ve studijním roce 1958/1959 došlo ve výuce hornických a geologických oborů na VŠB k další změně, která již měla trvalý charakter. Na základě vládního nařízení z května 1959 vznikla sloučením hornické a geologicko-důlně měřické fakulty hornicko-geologická fakulta (existuje doposud).

procesů. Bezprostřední dopad politických procesů v prostředí VŠB se projevil v případě osobnosti profesora válcoven a lisů Aloise Emila Dobnera.²⁸ Byl odborníkem, který prošel celkově osmnáctiletou zahraniční praxí v USA, jižní Americe, Iránu, Jugoslávii a Indii. Podporoval československou armádu v době druhé světové války a jeho renomé bylo obecně uznáváno. Odborné zkušenosti, organizační schopnosti a tvůrčí technická erudice byly těmi nejlepšími předpoklady, které rozhodovaly o přijetí A. E. Dobnera na VŠB. V červenci 1946 byl prezidentem republiky Edvardem Benešem jmenován řádným profesorem pro obor válcoven a lisů. O rok později se stal přednostou ústavu válcoven a lisů. Pamětníci jeho přednášek po letech oceňovali široké spektrum odborných znalostí, kdy posluchače seznamoval s poznatky z praxe v zahraničí, a rovněž velmi zajímavé exkurze.

Po pětiletém působení na VŠB byla jeho vědecká a pedagogická činnost zastavena. A. E. Dobner byl v červenci 1951 zatčen v průběhu svého léčení v Karlových Varech. Na základě nepodloženého svědectví byl obviněn z chystané spolupráce ve špionážní organizaci. V souladu s tehdejší politickou situací je součástí spisu negativní odborná charakteristika A. E. Dobnera jako „*horlivého zastánce západní buržoazní techniky*“,²⁹ kterou propagoval ve svých vysokoškolských přednáškách. Z kádrových materiálů vyplývalo, že právě zahraniční praxe byla hodnocena s negativním politickým kontextem. Odbojová činnost v období druhé světové války byla kvalifikována slovy: „*je nakažen ideologií kapitalismu, vrátil se do ČSR ze západní armádou*“.³⁰ Taková tvrzení připravovala vlastní politický proces. V jeho výsledku byl A. E. Dobner Státním soudem, oddělení Brno, odsouzen v líčení, které se konalo na přelomu ledna a února 1952 v Ostravě, ke dvanácti letům žaláře, ztrátě občanských práv na osm let, konfiskaci jmění a peněžitému trestu. V odůvodnění rozsudku zaznělo: „*Souzená špionážní organizace podle zjištění při hlavním líčení má svoje kořeny v západních imperialistických státech, odkud také pochází její původ i další její existence... Zejména v roce 1948, když vidí, že státy lidových demokracií, v nichž se uchopila moci dělnická třída, nastoupily svoji pevnou cestu k socialismu, že se opírají o mohutný Sovětský svaz, počínají běsnit a tím houževnatěji připravují nová válečná jatka.*“³¹ Rozsudek potvrdil 7. května 1952 Nejvyšší soud v Praze. Stejného dne nastoupil A. E. Dobner k výkonu trestu ve věznici v Opavě. Ve věznici vážně onemocněl a lékař doporučoval převoz do nemocnice, vězeňská správa však nevyhověla, neboť tehdy platný trestní řád jednoznačně nenařizoval právní nárok na přerušování trestu v případě stížnosti těžkou chorobou. Do nemocnice v Ostravě-Zábřehu byl A. E. Dobner převezen již v kritickém stavu a tam také 8. dubna 1953 zemřel.³² V dané souvislosti je smutnou sku-

²⁸ Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Dr. mont. Ing. A. E. Dobner.

²⁹ Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Dr. mont. Ing. A. E. Dobner, zápis jednání s přednostou a asistenty Ústavu válcoven a lisů z 29. 5. 1951 o některých nesrovnalostech, které byly na jmenovaném ústavě zjištěny.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Dr. mont. Ing. A. E. Dobner, dopis Policie ČR – Úřad pro dokumentaci a vyšetřování činnosti Státní bezpečnosti Úřadu vyšetřování pro ČR z 13. 12. 1994.

³² Podrobněji byla osobnost A. E. Dobnera již zpracována v dílčích článcích a studiích. Jindra BIOLKOVÁ, *A. E. Dobner – profesor Vysoké školy báňské v Ostravě*, in: Rozpravy Národního technického muzea v Praze 165, Z dějin hutnictví 29, Praha 2000, s. 109–111; Jindra BIOLKOVÁ, *Alois Emil Dobner*, in: Člověk – kultura – média, Ostrava 2010, s. 80–91; Jindra BIOLKOVÁ – Petr KAŠING, *120 let od narození Aloise Emila Dobnera*, Akademik. Časopis VŠB-TUO Ostrava, Ostrava 2010, s. 26. Mimořádné poděkování patří rodině A. E. Dobnera za darování cenné dokumentace, fotografií včetně alba pořízeného A. E. Dobnerem v období let 1909 až 1923 v Příbrami a za natočení vlastních vzpomínek na svého otce. Na základě doporučení Archivu VŠB-TUO se u příležitosti 120. výročí narození této výrazné osobnosti univerzity rektor VŠB-TUO Ivo Vondrák rozhodl ocenit tvůrčí technickou erudici a vysoké morální kvality A. E. Dobnera udělením Pamětní medaile in memoriam (listopad 2010), kterou převzaly jeho děti Ludmila Závorková a Karel Mráz.

tečností zjištění, jakou selekci provádí lidská paměť. Dle našeho původního předpokladu jméno profesora, který byl takto politicky perzekuován, by nemělo být jeho posluchači zapomenuto. Do dnešní doby, napříč dvacetiletím, které uplynulo od jeho plné občanské rehabilitace, je v povědomí tehdejšího studenta – dnes osmdesátiletého profesora VŠB – nadále vnímán jako americký špión.³³ V dané souvislosti je třeba také uvést, že ačkoliv plná občanská a profesionální rehabilitace A. E. Dobnera se realizovala na Hutnické fakultě VŠB 4. dubna 1990, fakulta tuto záležitost nezveřejnila a pamětníci těchto událostí nezískali patřičné informace.³⁴

Ideologickou propagandu Krajského soudu v Ostravě na VŠB dokumentuje cyklus přednášek „Bdělost a ostražitost“ na témata „Proces proti Vatikánským agentům v ČSR“, „Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice“, „Proces proti vlastizrádným biskupům“, „Proces proti titovským špiónům a rozvratníkům v ČSR“, „Proces s babickými záškodníky“, „Proces s protisovětským pravičácko-trockistickým blokem“.³⁵

Pozoruhodným dokumentem je dopis rektorátu VŠB adresovaný ÚV KSČ z 1. října 1951. Jedná se o doklad obvyklé festivity zahájení nového školního roku. Dopis je charakteristický vrstvením aktuálních úkolů. V prvé řadě se připomínal boj soudruhů studentů společně s dělnickou třídou Koreje, Vietnamu a koloniálních národů proti imperialistickým vetřelcům. Deviza života v míru se měla získat bojem. Aby se studenti VŠB stali platnými bojovníky za mír, měli si osvojit marxisticko-leninský světový názor a poznatky sovětské socialistické vědy. V této souvislosti vystupuje do popředí priorit Ostravska: „... *tak jako ostravští havíři, hutníci a dělníci stojí mezi předními budovateli naší vlasti, i ostravští studenti stojí v čele našich studentů*“.³⁶ Závěrem je charakteristická adorace KSČ, KSSS a zářného příkladu Klementa Gottwalda a jeho geniálního učitele J. V. Stalina.

Na začátku 50. let 20. století se podstatně rozšířily další možnosti studia na VŠB, a to vznikem zkrácené vysokoškolské výuky, která probíhala v letech 1951–1954. Na základě usnesení vlády z listopadu 1951 byly zřízeny na VŠB dvouleté vyšší inženýrské kurzy. Požadovala se dlouhodobá praxe v oboru a navíc v případě hornictví se jednalo pouze o posluchače z ostravsko-karvinského revíru. Imatrikulace proběhla ve formě slibu, ve kterém se účastníci kurzů zavázali, že budou prohlubovat své znalosti marxismu-leninismu a studovat ruštinu, aby mohli čerpat z bohatých zkušeností nejlepších sovětských pracovníků.³⁷ Třebaže dobově podmíněné a politicky motivované hodnocení pozitivně cenilo zájem uchazečů a úroveň jejich studijních výsledků, brzy se ukázalo, že se nejednalo o adekvátní způsob vysokoškolské výuky. Ve zprávě rektora VŠB Vladislava Mydlarčíka, profesora oboru částí strojů, ze 17. ledna 1955 adresované ministerstvu školství se konstatovalo, že třetí běh dvouletých inženýrských kurzů již neumožnil vychovat schopné kadry v této mimořádné formě studia. Závěr konzultovalo vedení VŠB s Petrem Nikolajevičem

³³ Vzpomínky Longína Tomise natočené Archivem VŠB-TUO a Audiovizuálními službami VŠB-TUO v roce 2010.

³⁴ Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Dr. mont. Ing. A. E. Dobner, rehabilitační řízení z roku 1990 (dopis děkana Hutnické fakulty VŠB v Ostravě Petra Jelínka z 10. 4. 1990 adresovaný K. Mrázovi).

³⁵ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, dopis Krajského soudu v Ostravě z 5. 12. 1951 adresovaný rektorátu VŠB v Ostravě. Dobově užívaný termín záškodnictví se silně uplatňoval v ostravském regionu. Ve skutečnosti nekvalitní hospodářský systém byl interpretován jako model záškodníků, kteří se v řadách inženýrů ostravských šachet dostávali do pozic nejen sabotérů hospodářského vývoje, ale přímo ohrožovali a v případě důlních katastrof záměrně mařili životy horníků.

³⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát.

³⁷ *Hutnické dvouleté kurzy na vysoké škole báňské zahájeny*, Nová svoboda, 5. 2. 1952.

Biduljou, rektorem Metalurgického institutu v Moskvě a sovětským expertem v oblasti vysokých škol, který uvedl, že také v SSSR byly tyto kurzy jen v době přechodné.

Zatímco tato forma studia neprokázala svoji funkčnost, zavedení možnosti studia pro posluchače, kteří byli již zaměstnáni, se v podstatě udržela až do současnosti. Podle vládního usnesení ze dne 11. listopadu 1952 zřídilo ministerstvo vysokých škol od počátku studijního roku 1952/1953 na některých vysokých školách včetně VŠB mimořádné způsoby studia pro pracující. Jednalo se o večerní studium a dálkové studium. Při zahájení mimořádných způsobů studia na VŠB se výslovně stavěl do popředí především politický význam celé akce.³⁸

Od studijního roku 1952/1953 byla zřízena další mimořádná forma studia, a to studium dálkové. První konzultační střediska v oboru hutnictví byla v Ostravě, v Kladně a v Olomouci. V oboru hornictví se jednalo o konzultační střediska v Ostravě, Mostu, Handlově a Košicích. Tento způsob studia osvědčil svoji životaschopnost a došlo k vytvoření Ústředního ústavu dálkového studia v čele s ředitelem a později prorektorem pro dálkové studium. Srovnatelný rozsah se studiem dálkovým mělo studium večerní. Výuka se realizovala ve večerních hodinách dvakrát týdně v učebnách VŠB pro posluchače z Ostravy a blízkého okolí.³⁹

Výraznou změnou v organizaci vysokoškolského studia na VŠB v závěru 50. let 20. století byla přestavba celého výukového systému spočívající na politicky chápané interpretaci spojení školy s praxí. V dokumentu *Smysl a cíle pojetí výchovy na VŠB v Ostravě* z 10. listopadu 1959 (projednal CZV KSČ VŠB) jako cíl přestavby bylo určeno: „Zapojiti posluchače do aktivního procesu výroby, poskytnout jim reální možnost oprostit se od eventuálních zbytků vlivů buržoázní ideologie a rozšířit u nich působení komunistických idejí.“⁴⁰

První ročník přestavby byl zahájen ve studijním roce 1959/1960. Forma studia se přebírala na základě příkladu ze sovětského vysokého školství. Na základě návrhu generálního tajemníka KSSS Nikity Sergejeviče Chruščova bylo rozhodnuto, že na vysoké školy se má v SSSR přijímat mládež, která již prokázala přímou provázanost s dělnickou třídou ve výrobní praxi a takto získala morální kredit. Návrh otiskly 21. září 1959 sovětské noviny Pravda. Na rozšířeném zasedání Státního výboru pro vysoké školy vystoupil 1. října 1959 ministr školství a kultury František Kahuda a určil strukturu nového pojetí vysokých škol. Nový model studia pro podmínky VŠB zveřejnil v odborném periodiku Hutnické listy J. Teindl, který zdůraznil nutnou provázanost podniků a vysokých škol: „Při tom je třeba

³⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, Rukopis Rudolfa Jirkovského, profesora anorganické a organické chemie a prorektora pro mimořádné formy studia. V archivní dokumentaci se nachází jeho koncept zprávy při zahájení výuky v roce 1951, ve kterém výslovně uvedl: „Při zvýšených úkolech pětiletého plánu a urychlené industrializaci Slovenska je již dnes potřeba velkého počtu vysokoškolsky vzdělaných odborníků, které vysoké školy při normálním způsobu studia nemohou vychovat, a v blízké budoucnosti jich bude potřeba ještě více. Je také třeba měnit urychleně sociální a třídní složení naší vysokoškolské inteligence a doplňovat chybějící kádry odborníků z řad pracujících, a to z vynikajících úderníků, novátorů a zlepšovatelů, z absolventů středních dělnických škol, z dělnických ředitelů a mistrů, kterým kapitalistický režim znemožnil vzdělání na vysokých školách a kteří by mohli mnohem účinněji zasahovat do výstavby, kdyby měli vysokoškolské vzdělání.“

³⁹ Z iniciativy R. Jirkovského vyšel v roce 1958 návrh ke zřízení nového způsobu studia pro pracovníky KSČ. Tímto opatřením měl být vyřešen nedostatek odborných pracovníků v oblastech hospodářského řízení hornického a hutnického průmyslu vyspělými stranickými kádry. Kurz měl být zabezpečen frekventanty, které by vybral ÚV KSČ. Návrh zůstal pouze v konceptu a nakonec nebyl podán.

⁴⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, dokument po schválení CZV KSČ VŠB byl projednáván ve vědecké radě VŠB v Ostravě. Byl zachován pravopis originálu.

*harmonicky sloučit pedagogické působení s působením v praxi, neboť těžiště práce pedagogů zůstává v jejich výchovném působení – politickém i odborném – na škole.*⁴¹ Tento předpoklad se v praxi ukázal jako naprosto nereálný.

V první fázi se jednalo v rámci republiky o Vysokou školu strojní v Liberci, Vysokou školu strojní a elektrotechnickou v Plzni a Vysokou školu báňskou v Ostravě. Nultý ročník v podobě jednoroční výrobní praxe znamenal předběžné přijetí na VŠB, kdy studenti byli v řádném pracovním poměru v závodech. Praxe měla výlučně manuální charakter. Z deseti semestrů bylo na VŠB de facto sedm úplných semestrů. Celá přestavba studia se značně zkomplikovala, až v květnu 1961 schválily oborové komise nové osnovy.

Základním problémem bylo zabezpečení praxe v závodech. Studenti nebyli do praxe zařazováni adekvátním způsobem. Technici šachet a závodů byli plně vytíženi v provozu a původní představa jejich „soudružských patronátů“ nad studenty se nedala v praxi uskutečnit. Reforma studia přinášela negativní výsledky. V oblasti teoretických znalostí už samotné jednoroční přerušení studia mezi střední a vysokou školou se negativně odrazilo u zkoušek z matematiky, fyziky a chemie v 1. ročníku. Nedostatečně zabezpečená praxe v závodech narušila i důležitou oblast praktických dovedností, neboť byly omezeny exkurze, mapovací cvičení a terénní cvičení. Reforma se projevila neuspokojivými výsledky u státních závěrečných zkoušek a byla předmětem permanentní kritiky pedagogů včetně odborníků z praxe. V úplné podobě se reforma realizovala na VŠB pouze v jediném pětiletém cyklu a v roce 1964 byla ukončena.

Jako změna v oblasti přijímacího řízení bylo v roce 1960 zavedeno komplexní hodnocení uchazeče o vysokoškolské studium. Třebaže důležitým kritériem byla prověrka vědomostí, ze soupisu nepřijatých uchazečů je zřejmé, že nadále rozhodovalo hledisko třídního profilu rodičů.⁴²

Šedesátá léta

Vývoj VŠB byl v šedesátých letech příznivě ovlivněn vydáním nového vysokoškolského zákona č. 19/1966 Sb. z 16. března 1966, kterým se posílily kompetence vysokých škol v oblasti pedagogické a vědecké činnosti a byly přijaty nové směrnice týkající se voleb akademických funkcionářů.

Období 60. let 20. století na VŠB je spojováno velmi výrazně s osobností tehdejšího rektora Bohuslava Růžičky, profesora oboru paleontologie.⁴³ Tuto skutečnost dokládají vzpomínky pamětníků, tehdy mladých pedagogů VŠB, kteří si v dané době uvědomovali, že nejen vlivem příznivějších celospolečenských podmínek, ale i na základě účinné podpory

⁴¹ Archiv města Ostravy, f. Teindl Josef, univ. prof. ing., DrSc.; Josef TEINDL, *O upevnění sepětí školy se životem*, Hutnické listy, XIV, 1959, č. 2, s. 144–145.

⁴² Archiv VŠB-TUO, f. Hutnická fakulta, f. Hornicko-geologická fakulta, f. Fakulta báňského strojnictví. V soupisu nepřijatých uchazečů byla zaznamenána zaměstnání otce: „Otec holič, samostatný živnostník“; „Otec – obchod barvy laky“; „Otec – kovářská živnost“; „Otec – učitel“; „Otec – nájemce kominické živnosti“. Zdá se být až neuvěřitelné, jak posuzovali zaměstnání otce v letech 1934–1942, kdy byl osobním myslivcem u hraběte Wilczka s doplněním, že jeho dědeček byl lokajem. V jiném odůvodnění nepřijetí bylo napsáno, že otec studenta byl za první republiky stávkokazem.

⁴³ Jindra BIOLKOVÁ, *K nedožitým 90. narozeninám prof. Bohuslava Růžičky*, in: Člověk – kultura – média II, Ostrava 2011, s. 14–26. Prof. RNDr. B. Růžička, CSc., jako rektor VŠB působil ve dvou funkčních obdobích v letech 1963–1969.

rektora a jím vytvořených mezinárodních kontaktů došlo k rozvoji vědních oborů a k nárůstu zahraniční mobility studentů a pedagogů.⁴⁴

K poznání názorové přeměny akademické obce VŠB jsou základním pramenem zápisy ze zasedání vědecké rady (dále jen VR) a kolegia rektora (dále jen KR) VŠB. U jednotlivých osobností, členů těchto orgánů, lze během let sledovat pestrou směs postojů a motivací. Přes aktivní účast, zdrženlivé přitakávání, až po vnitřní či reálné distancování. Jedná se v podstatě o různé strategie přežití a zároveň sledování vlastních zájmů, přičemž motivace mohla být různá. Je zřejmé, že mezi členy akademické obce převažovala formální prorežimní loajalita s postupně vzrůstajícími prvky opozice. Jednalo se převážně o pragmatický přístup daný snahou udržet úroveň vědního oboru, ve kterém pedagogové pracovali, a přirozeně o samotný sociální status vysokoškolského pedagoga. Bylo žádoucí, aby vysokoškolský pedagog byl členem KSČ, což lze dokumentovat na složení VR a KR VŠB. Zcela výjimečně proto působí osobnost Karla Stýbla, který po celé období své aktivní činnosti od roku 1945, kdy byl v několika významných provozních funkcích v rámci Vítkovické železárny Klementa Gottwalda a Nové Huti Klementa Gottwalda a od roku 1953 jako vysokoškolský profesor VŠB ve funkcích akademických, zůstal nestraníkem. Jako jediný nestraník byl v 60. letech 20. století členem VR VŠB.⁴⁵

Ve *Zprávě prorektora o politicko-výchovném působení na VŠB* z 27. listopadu 1961, projednávané ve VR, se uváděl značný stupeň organizovanosti v KSČ, a to 83 % u profesorů a docentů, 70 % u odborných asistentů. Závěrem však bylo konstatováno, že tak početnému stranickému jádru neodpovídají dosažené výsledky výchovného působení a sami pedagogové se nesnaží být vzorem komunistického jednání posluchačům. Od února 1948 zasahovaly stranické orgány direktivním způsobem do činnosti VŠB a právě v 60. letech 20. století se proti danému postupu objevovaly vzrůstající prvky nesouhlasu, což lze dokumentovat zvláště na zasedáních VR a fakult.

Dopis ÚV KSČ ze dne 19. července 1960 adresovaný organizacím KSČ na vysokých školách o nepřipustném úbytku posluchačů během studia se nezabýval věcnými příčinami, ale adoroval význam výchovy studentů jako příštích budovatelů komunismu v duchu zásad morálního kodexu, který přijal XXII. sjezd KSSS. Základní úkoly vědecké práce VŠB byly určeny Celozávodním výborem KSČ, celozávodní konferencí KSČ a vládním usnesením č. 929/1960, což potvrdilo zasedání VR VŠB z 3. července 1961. Zároveň byla součástí zápisu i poznámka o nežádoucí kritice na VŠB, označující daný způsob za byrokratismus a tuhou centralizaci.

K metodám řízení školy se vyjádřil kriticky i rektor B. Růžička ve zprávě přednesené na VR VŠB 10. října 1963 pod názvem *Hlavní směry činnosti VŠB v příštím období*. Změny v řízení VŠB se měly realizovat zvyšováním pravomoci jednotlivých fakult a zjednodušením administrativní činnosti. Pravidelnou součástí zasedání VR VŠB bylo řešení otázek

⁴⁴ Vzpomínky pamětníků – významných osobností univerzity, jsou natačeny Archivem VŠB-TUO ve spolupráci s Audiovizuálními službami VŠB-TUO v rámci dlouhodobého projektu, jehož cílem je zaznamenat výpověď o vývoji vědního oboru z pohledu jeho nositelů. Zároveň tyto výpovědi pomáhají rekonstruovat dějiny vysoké školy a pochopit, v jakých podmínkách pamětníci žili a jaké postupy používali, aby prosadili to, co sami považovali za nejdůležitější. Z pamětníků, kteří působili na VŠB již v šedesátých letech a pozitivně hodnotili období rektorského působení Bohuslava Růžičky, poskytli své vzpomínky profesoři František Havlíček, Longin Tomis z hutnické fakulty a Karel Müller, Petr Wyslych, Zdeněk Vašíček z hornicko-geologické fakulty.

⁴⁵ Petr KAŠING, *Karel Stýblo – profesor VŠB v Ostravě*. Příspěvek přednesen v rámci semináře z dějin hutní výroby v Národním technickém muzeu v Praze 10. listopadu 2011. Sborník v tisku.

výuky. I v této souvislosti fakulty prosazovaly, aby vysoká škola měla při rozhodování potřebné kompetence. Fakulty trvaly na pětiletém studiu a navrhovaly zavedení první a druhé státní zkoušky jako osvědčené metody kontroly studia. Zdůrazňovaly, že jen odborníci VŠB ve spolupráci s odborníky z praxe mohou náležitým způsobem posoudit nutný počet semestrů a obsah výuky. Jednalo se o reakci na reformy studia, které byly vysoké škole předkládány stranickými orgány v průběhu 50. let 20. století.⁴⁶

Jako sebevědomá akademická obec se VŠB prezentovala při projednávání svých připomínek v souvislosti s přípravou novelizace vysokoškolského zákona z roku 1966, ke kterým došlo v průběhu roku 1968 na VR a kolegiích v rámci VŠB i fakult. Požadovalo se, aby v zákoně byl náležitě zakotven význam akademické obce a akademických svobod, a to jmenovitě svobody bádání, projevu a shromažďování na akademické půdě. Požadovalo se, aby volby akademických funkcionářů byly výlučně záležitostí vysokých škol. Cílem byla skutečná autonomie vysokých škol, zrušení oborových i jiných rad. Zdůrazňovalo se nutné omezení nepřiměřené administrativní činnosti, která zatěžovala činnost vysoké školy. Připomínky obsahovaly také návrhy na znovuzavedení titulu doktor montánních věd (Dr. mont.), který udělovala VŠB v Příbrami od roku 1904. Zkušenosti VŠB z vývoje po únoru 1948 vyústily ve stanovisko, že je sice třeba souhlasit s účastí studentů na řízení školy, ovšem s vymezením oblastí, ve kterých budou moci spolurozhodovat. Studenti neměli rozhodovat ve volbách rektora a akademických funkcionářů, při jmenovacím řízení profesorů a docentů a v odborných otázkách tvorby učebních plánů.

Názory širšího spektra pracovníků VŠB byly obsaženy v dopise Závodního výboru ROH VŠB Ústřednímu výboru Svazu zaměstnanců školství v Praze z 19. dubna 1968. Pedagogové v něm vyjadřovali opodstatněný názor, že rozvíjející se demokratizace společnosti nekoresponduje s ustanoveními vysokoškolského zákona v oblasti voleb akademických funkcionářů. VŠB navrhovala, aby volby rektora a prorektorů se zúčastnili s právem hlasovacím všichni členové VR včetně zástupců společenských organizací a kvestora a řádní a mimořádní profesori a docenti dané vysoké školy. Voleb děkanů a proděkanů se měli mimo již jmenovaných činitelů účastnit i zástupci odborných asistentů a vědecko-výzkumných pracovníků. Zásadní změny se doporučovaly také v oblasti složení VR vysoké školy. Navrhovalo se, aby zástupci společenských organizací, kvestor a tajemník fakulty měli stejné hlasovací právo v řešení všech otázek jako ostatní členové VR.⁴⁷

Značnou výpovědní hodnotu mají materiály rehabilitační komise, která byla na VŠB zřízena 16. dubna 1968.⁴⁸ V rektorském oběžníku z 19. dubna 1968 byli zaměstnanci informováni o vzniku rehabilitační komise, jejímž úkolem mělo být prošetřování záležitostí politických perzekucí. Komisi zřídilo vedení VŠB, a to v souladu s pokyny ministerstva školství a po dohodě se stranickým orgánem. Vedení školy dbalo na to, aby do komise nebyli delegováni akademičtí funkcionáři a na rovnoměrné zastoupení fakult. Předsedou komise se stal Ludvík Hájovský, profesor oboru hornické stroje. Případy rehabilitace po linii stranické měla projednávat revizní komise Celozávodního výboru KSČ VŠB (dále

⁴⁶ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, zápisy ze zasedání vědeckých rad a kolegií rektora v letech 1960–1969.

⁴⁷ Požadovalo se také upravit příslušná ustanovení rigorózního řádu. V případě VŠB se jednalo o přiznávání titulu doktora montánních věd. V závěru dopisu byla uvedena výzva adresovaná všem odborovým organizacím vysokých škol, aby vyjádřily svůj souhlas, respektive ho doplnily svými návrhy.

⁴⁸ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, materiály k činnosti rehabilitační komise v letech 1968–1969.

jen CZV KŠC VŠB). Na jednotlivých fakultách byly děkany fakult zřízeny rehabilitační komise pro projednání záležitostí studentů.

Jeden z prvních případů politického vyloučení ze školy byl projednáván v souvislosti s osobností Petra Synka, který byl vyloučen na základě rozhodnutí AV NF VŠB ze dne 27. února 1948. Tato rehabilitace byla vyřizována Ústředním výborem Národní fronty, který se zabýval vyloučením z vysokých škol z doby od 20. února do 8. srpna 1948.⁴⁹

Časově poslední případ politického vyloučení z VŠB se týkal Vítězslava Vavřína, profesora oboru hornické elektrotechniky. K rozvázání jeho pracovního poměru s tříměsíční výpovědní lhůtou došlo dne 28. listopadu 1957 na základě zákona č. 66/1950 Sb. Znění § 19 odstavce c uvedeného zákona, který zněl „*vykazujete vlastní vinou nedostatečný pracovní výkon*“, se mohlo využít i v žádoucím politickém kontextu, což se stalo rovněž v tomto případě.⁵⁰ V průběhu rehabilitací v roce 1968 napsal V. Vavřín 5. května 1968 osobní dopis předsedovi rehabilitační komise VŠB L. Hájovskému, v němž zdůraznil, že čekal na tento den 10 let a označil svůj případ za monstrproces.⁵¹

Nejzávažnějším případem bylo projednávání rehabilitace A. E. Dobnera in memoriam, a to na základě písemné žádosti jeho manželky Anny Dobnerové, která rovněž uvedla, že VŠB postupovala vůči jejímu manželovi nespravedlivě: „*Mám za to, že se v kritické době rektorát VŠB nezachoval k manželovi nejlépe. Podle jeho kusého sdělení ve věznici byl některým lidem na škole příliš nepohodlný. Svědčí o tom i to, že byl zbaven svého místa už v září 1951, tedy čtyři měsíce před vynesením rozsudku... Dále bych ráda upozornila na to, že ještě před svým zatčením manžel odevzdal do Technicko-vědeckého nakladatelství v Praze rukopis práce *Vybrané kapitoly z mechaniky válcování*. Toto dílo vyšlo později pod cizím jménem.*“⁵²

Rehabilitační komise VŠB požádala o nahlédnutí do trestního spisu, jehož opis se nachází v archivních fondech VŠB-TUO, a získala kontakt na spoluvězně, písemně se vyjádřili spolupracovníci A. E. Dobnera a také tehdejší rektor Vladislav Mydlarčík. V této souvislosti je značně zářezující, že V. Mydlarčík se nevyjádřil ke své prověrce z 29. května 1951 na ústavu válcoven a lisů, jehož přednostou A. E. Dobner byl. V. Mydlarčík tehdy jednoznačně odsoudil A. E. Dobnera politicky jako neodborníka a obdivovatele západu a předal celou záležitost ministerstvu školství, věd a umění. V roce 1968 V. Mydlarčík již danou skutečnost neuvedl, pouze doporučil rehabilitaci. Rehabilitační komise vycházela ze závěru prezidia Nejvyššího soudu v Praze o zrušení rozsudku na A. E. Dobnera z roku 1964. Nebyl však vysloven rozsudek o vině či nevině. Rehabilitační komise konstatovala, že A. E. Dobner nepoškodil dobrou pověst školy a hodnotila jej jako významného odborníka. Samotné zatčení a následný politický proces byly posuzovány jako deformace 50. let 20. století. O dalším postupu v procesu soudní rehabilitace měla komise VŠB informovat manželku A. Dobnerovou.⁵³

⁴⁹ Tamtéž, Zpráva o činnosti rehabilitační komise VŠB v Ostravě od 18. 4. 1968 do 15. 11. 1969.

⁵⁰ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, osobní spis V. Vavřína.

⁵¹ Tamtéž. Stojí za zamyšlení chápání mimořádného významu vlastní křivdy, kterou jmenovaný nadřazuje nad všechna příkoří, která zažil na VŠB a jež se týkala jiných. V této souvislosti se nabízí časové srovnání období nástupu V. Vavřína na VŠB v roce 1948. Důsledky politických prověrek AV NF a politických procesů v 50. letech 20. století musel bezprostředně vnímat. V. Vavřín si nepřipouštěl fakt, že jeho profesní vzestup na VŠB se v těchto letech odehrával. Byl pro něj důležitý rok 1957, který chápal jako životní předěl.

⁵² Archiv VŠB-TUO, f. Prof. Dr. mont. Ing. A. E. Dobner, dopis A. Dobnerové z 11. 6. 1956. Publikace A. E. Dobnera vyšla pod názvem *Vybrané kapitoly z mechaniky válcování* v roce 1952 bez uvedení jména jakéhokoliv autora.

⁵³ Teprve změna společenských poměrů po roce 1989 umožnila rodině A. E. Dobnera obrátit se znovu na

Se širokou publicitou se setkala projednávání žádosti o rehabilitaci Zdeňka Dubského, bývalého pracovníka katedry marxismu-leninismu, se kterým byl rozvázán pracovní poměr v roce 1957 na základě obvinění z revizionismu a prosazování specifické cesty k socialismu. Zdůrazňovalo se, že Z. Dubský již v letech 1956–1957 dospěl k názorům, které jsou teoretickým základem obrodného a demokratizačního procesu Československa. V případě Z. Dubského se jednalo o osobnost, která procházela zásadním názorovým vývojem, od krajního ztotožnění s marxismem-leninismem dospěl k jeho kritice.⁵⁴ Z. Dubský nastoupil v roce 1951 jako odborný asistent na nově vzniklou katedru marxismu-leninismu VŠB a stal se jejím prvním vedoucím.⁵⁵ V letech 1954 se stal vědeckým aspirantem katedry historického a dialektického materialismu Filozoficko-historické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jeho školitelem byl Jiří Cvekl.⁵⁶ Od 1. září 1956 přešel na externí formu aspirantského studia a vrátil se na VŠB do Ostravy.

Katedra marxismu-leninismu organizovala v červnu 1956 ideologickou konferenci. Ve svém příspěvku rozvinul Z. Dubský myšlenku o přeměně diktatury proletariátu v širokou demokracii a odsoudil stalinské pojetí, které podle jeho názoru hrozilo vážným nebezpečím izolace dělnické třídy: „*Úloha dělnické třídy se může zvrátit v komandování a poručnickování ostatních společenských vrstev... Je tu dále možnost vzniku nového byrokratismu, možnost na vydělení jisté úzké vrstvy z řad dělnické třídy a její povýšení se nad celou společnost, ale i nad dělnickou třídu.*“⁵⁷ Z. Dubský kritizoval pojetí avantgardy, kdy se dělnická třída povyšuje na ideového a politického vůdce všeho lidu a osobuje si práva, která jí nepatří. Jako hlavní úkol vytýčil boj za postupnou, ale důslednou demokratizaci všech oblastí společenského života. Redaktor Nové svobody Otakar Káňa⁵⁸ v článku *Rozvíjet teorii vědeckého*

rehabilitační komisi Hutnické fakulty VŠB, která v dubnu 1990 vyslovila in memoriam plnou občanskou a profesní rehabilitaci A. E. Dobnera. Deklaratorním rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě v říjnu 1990 byl rehabilitován v souladu s ustanovením § 2, zák. č. 119/1990 Sb.

⁵⁴ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, osobní spis Z. Dubského: Z. Dubský (nar. 1921 v Ostravě) ve svých životopisech, které jsou součástí jeho kádrového materiálu, uváděl, že v letech 1945–1948 studoval filozofii a sociologii na Filozofické fakultě UK v Praze. Považoval za vhodné upozornit, že marxističtí profesori byli v dané době pouze výjimkami, a proto se rozhodl věnovat samostatnému studiu klasiků marxismu-leninismu. Studium absolvoval příslušnými zkouškami, ale doklad o státních závěrečných zkouškách a zpracování diplomové práce chybí. Jeho žádost o umožnění složení státní závěrečné zkoušky v rámci rehabilitace z 11. 2. 1969 je dokladem o absenci státní závěrečné zkoušky z období vysokoškolského studia. Z. Dubský si jako životní cíl vytýčil práci profesionálního stranického propagandisty. Aktivně se zúčastnil prosazování politiky KSČ v rámci vysokoškolského výboru KSČ a byl členem AV NF na FF UK. O jeho ztotožnění s politickou linií KSČ svědčí fakt, že v letech 1949–1951 byl politickým pracovníkem KV KSČ v Ostravě, odboru agitace a propagandy. Podle katalogu posluchačů, uložených v AUK, studoval skutečně od ZS 1945/46 do LS 1947/1948 (tedy 6 semestrů) na FF UK v Praze sociologii a filozofii.

⁵⁵ Katedra marxismu-leninismu je poprvé uvedena ve studijním programu v akademickém roce 1950/1951 v čele se Z. Dubským, odborným asistentem. Jako externí učitelé zde působili další zaměstnanci KV KSČ v Ostravě, odboru agitace a propagandy, Ladislav Gerloch a Jiří Kozel. Ve studijním roce 1949/1950 je zaznamenán v rámci předmětů všeobecného vzdělávání báňského inženýra lektorát společenské nauky, který zabezpečoval František Cimmer, školský referent KNV Ostrava. V letech 1945–1949 byl posluchačům přednášen přehled z předmětů dějepis, zeměpis a česká literatura. V této souvislosti nepostrádá zajímavosti, že na VŠB vyučoval českou literaturu spisovatel Vojtěch Martínek, absolvent české filozofické fakulty v Praze v letech 1908–1913.

⁵⁶ Jiří Cvekl (1919–1995) – český filozof a germanista. V roce 1956 se habilitoval na Filozoficko-historické fakultě UK, poté pracoval ve Filozofickém ústavu ČSAV. Byl výrazným představitelem tzv. obrodného procesu v 60. letech, v roce 1968 vyloučen z KSČ a převeden v roce 1970 do Encyklopedického ústavu ČSAV. Po odsouzení Charty 77 v roce 1977 se opět do Filozofického ústavu ČSAV mohl vrátit. Zajímavostí jistě je, že J. Cvekl studoval na FF UK v tomtéž období (1945–1949) jako Z. Dubský a o jeho nedokončeném vysokoškolském studiu mohl vědět.

⁵⁷ Ivan KUBÍČEK, *Revizionista*, Nová svoboda, 19. 9. 1968.

⁵⁸ Otakar Káňa (1931) – historik, absolvent Filozoficko-historické fakulty UK 1950–1955, redaktor Nové svobody (tiskový orgán KV KSČ v Ostravě) v letech 1955–1957. V letech 1960–1965 působil jako vědecký pracovník Ústavu KSČ v Praze, poté v letech 1965–1970 jako ředitel Slezského ústavu ČSAV v Opavě,

socialismu jen na základě studia a fakt označil teze Z. Dubského za nepodložené a tvrdil, že mají málo společného s opravdu tvůrčím rozvíjením marxismu-leninismu.⁵⁹ Neobvinil však přímo jejich autora z revizionismu. Na základě jednání stranické skupiny katedry marxismu-leninismu byl v listopadu 1956 dán podnět, aby věc Z. Dubského řešil vyšší stranický orgán. Vedoucí ideologického oddělení KV KSČ v Ostravě Evžen Místecký⁶⁰ svolal ideologickou besedu a krátce poté byl Z. Dubský zbaven možnosti učit, ale zůstal nadále členem katedry. Na schůzi stranické skupiny dne 5. února 1957, které se zúčastnil Jan Sedlák z Vysoké školy stranické v Praze, se případ znovu projednával. Ideologické oddělení KV KSČ v Ostravě navrholo řešení. Z. Dubský měl provést kritiku revizionistických názorů údajného nositele revizionismu na FHF UK Ladislava Tondla.⁶¹ Tuto nabídku však Z. Dubský odmítl, stejně jako provedení sebekritiky. Je charakteristické, že revizionistická stanoviska Z. Dubského byla dávána do souvislosti s mezinárodní situací a údajným ideovým cílem západu připravit v ČSR obdobu maďarských a polských událostí.⁶² Chování Z. Dubského vůči KSČ a jejím orgánům bylo označeno za nečestné. V květnu 1957 mu byla udělena důtka s výstrahou, k vyloučení z KSČ došlo v září 1957. O případ Z. Dubského se zajímal také vedoucí tajemník KV KSČ v Ostravě Drahomír Kolder⁶³ a tajemník ÚV KSČ Jiří Hendrych.⁶⁴

Se Z. Dubským byl rozvázán pracovní poměr k 30. září 1957, a to podle § 19 odst. C zák. č. 66/1950 Sb. s tím, že nevyhovuje podmínkám kladeným na učitele. V roce 1957 vyloučení ze strany zakládalo důvod k propuštění ze zaměstnání. V letech 1957–1968 pracoval jako dělník ve VŽKG v Ostravě-Vítkovicích. Externí vědecká aspirantura byla Z. Dubskému zrušena v prosinci 1958.

Rehabilitace Z. Dubského měla širokou odezvu v krajském tisku. Diskuzi zahájil článek Ivana Kubíčka zveřejněný v *Nové svobodě* 19. dubna 1968 s názvem *Revizionista?* a s charakteristickým podtitulem *Když má někdo pravdu... příliš brzo*. Komentář redaktora k názorům Z. Dubského uvádí: „*To nemluví Dubček v roce 1968, ale Dubský v červnu 1956.*“⁶⁵ Na tento článek reagovali ti, které I. Kubíček jmenoval v souvislosti s případem Z. Dubského.⁶⁶ Ještě v širším kontextu se lze seznámit s názory zúčastněných v článku

tamtéž v letech 1970–1973 jako vedoucí vědecký pracovník. Od roku 1973 pracoval na katedře dějepisu Pedagogické fakulty v Ostravě, od roku 1974 jako vedoucí katedry. V roce 1966 jmenován docentem v oboru nejnovější československé dějiny, 1987 profesorem v oboru obecné dějiny. V roce 1991 odešel do důchodu. Ostravská univerzita v Ostravě, Spisovna OU, personální spis O. Káni.

⁵⁹ Otakar KÁŇA, *Rozvíjet teorii vědeckého socialismu jen na základě studia a fakt*, *Nová svoboda*, 1. 7. 1956.

⁶⁰ V roce 1968 vedoucí Odboru školství a kultury KNV Ostrava.

⁶¹ Ladislav Tondl (1924) – vystudoval filozofii, sociologii, ekonomii a matematickou statistiku, 1949 PhDr. Ing., na Filozoficko-historické fakultě UK přednášel logiku, epistemologii a filozofii vědy. V polovině 50. let nespěl působit v humanitních oborech. Od konce 50. let 20. století pracoval v Ústavu teorie, informace a automatizace ČSAV. V roce 1968 byl jmenován řádným profesorem na FF UK. Založil Ústav pro teorii a metodologii vědy ČSAV. Normalizace ukončila jeho činnost na FF UK. Od roku 1990 stál v čele střediska pro vědu, technologii a společenská studia AV a opět přednášel na FF UK.

⁶² V případě Z. Dubského došlo k hlášení nesprávných názorů učitele na KV KSČ v Ostravě ze strany studentů. Při výuce aspirantů vysvětloval Z. Dubský, jak je nutno se na maďarské události dívat a jak jim rozumět. Reakcí některých studentů bylo přímé udání. Tuto skutečnost uvedl Z. Dubský ve své výpovědi před rehabilitační komisí VŠB 20. 5. 1968.

⁶³ Drahomír Kolder (1925–1972) byl v letech 1958–1962 vedoucím tajemníkem KV KSČ v Ostravě. V letech 1962–1968 byl členem politbyra, v letech 1966–1968 členem sekretariátu ÚV KSČ a zároveň tajemníkem ÚV KSČ.

⁶⁴ Jiří Hendrych byl v letech 1954–1968 tajemníkem ÚV KSČ a v letech 1965–1968 rovněž členem ideologické komise ÚV KSČ.

⁶⁵ Ivan KUBÍČEK, *Revizionista*, *Nová svoboda*, 19. 9. 1968.

⁶⁶ Ludmila Geierová, bývalá členka katedry marxismu-leninismu, v roce 1968 Vysoká škola politická ÚV KSČ, a Otakar Káňa, o němž výše.

Jiřího Blanického *Kacíř* zveřejněném v časopise Jiskra, týdeníku VŽKG, 17. dubna 1968, kde vyšlo také telefonické interview s J. Hendrychem a D. Kolderem. V květnu 1968 byl Z. Dubský rehabilitován ÚV KSČ a bylo mu vráceno členství v KSČ. Rehabilitační komise doporučila rektorovi B. Růžičkovi zrušení rozvázání pracovního poměru a Z. Dubský nastoupil znovu od 1. června 1968 na katedru sociologie a politických věd VŠB. K 2. lednu 1969 došlo k obnovení aspirantury na školícím pracovišti katedry filozofie FF UK v Praze za vedení původního školitele J. Cvekla z Filozofického ústavu ČSAV. Činnost Z. Dubského na katedře sociologie a politických věd neměla dlouhého trvání. S účinností od 20. listopadu 1969 došlo ke zrušení pracoviště a v souvislosti s tím také k rozvázání pracovního poměru s jeho členy z důvodů „zrušení části organizace“.

Rehabilitační komise projednávala žádost o rehabilitaci V. Mydlarčíka, který zastával v letech 1951–1955 funkci rektora. Žádal rehabilitaci v souvislosti s jeho náhlým odvoláním z funkce rektora. Rehabilitační komise mu sdělila, že na ministerstvu školství se již nenacházejí doklady, které by objasňovaly jeho odvolání z akademické funkce a zároveň mu bylo vysvětleno, že akademičtí funkcionáři v dané době mohli být z funkcí odvoláváni, což se stalo i v jeho případě. Tato praxe se změnila od roku 1966 v souvislosti s novým vysokoškolským zákonem. Je charakteristické, že se v daném dokumentu V. Mydlarčík ani náznakem nezmínil o svém postupu v souvislosti s případem A. E. Dobnera a sám se cítil v pozici ukřivděného.

Celkem se v průběhu dubna 1968 až listopadu 1969 projednávaly žádosti o rehabilitaci třinácti pedagogů, třiceti dvou studentů a jednoho zaměstnance. Na základě srovnání personálních a kádrových spisů lze vyvodit, že počet zaměstnanců a pedagogů VŠB, vyloučených z politických důvodů, byl mnohem vyšší než počet těch, kteří se ucházeli o rehabilitaci.⁶⁷

Významným zdrojem informací k období let 1968–1969 jsou materiály Svazu vysokoškolského studentstva (dále SVS) Čech a Moravy, které Archivu VŠB-TUO předal v roce 2008 Aleš Bouda, funkcionář této organizace na VŠB.⁶⁸ Dokumentace představuje mimořádně cenný materiál, protože archiválíe vztahující se k oblasti studentského hnutí na VŠB jsou torzovitého charakteru. Dokumentace je zaměřena převážně na činnost SVS Čech a Moravy, VŠB v Ostravě, Pedagogické fakulty v Ostravě a Městského studentského centra v Ostravě, částečně též přesahuje do problematiky celostátní.

Ze spolkových materiálů lze dokumentovat širokou škálu názorů na tehdejší politickou situaci; uvádíme jen protichůdná vyjádření z ledna 1969. V seznamu rezolucí vyjadřujících solidaritu se studenty jsou mimo jiné podpisové archy zaměstnanců významných podniků severní Moravy, např. VŽKG, NHKG, Báňské strojírny, jednotlivé ostravské doly, Tatra Studénka, Třinecké železárny, Tatra Kopřivnice, Geologický průzkum Ostrava a jiné, kde převážná většina podpisů je z řad dělnických profesí dolů a hutí. Jako příklad autentického dokumentu uvádíme dopis z 22. ledna 1969, ve kterém pracovníci redakce *Nová Svoboda*

⁶⁷ Je zřejmé, že věková struktura vyloučených zaměstnanců a pedagogů tyto možnosti sice limitovala, ale převažující část vyloučených nevyužila možnosti požádat o rehabilitaci z jiných příčin. Stejný závěr platí i vzhledem k rehabilitacím studentů vyloučených z politických důvodů. Na hornicko-geologické fakultě požádalo o rehabilitaci sedmáct studentů, na fakultě hutnické osm studentů a na fakultě báňského strojírenství čtyři studenti. Je faktem, že pouze část z nich byla vyloučena z politických důvodů, zatímco někteří byli vyloučeni pro neprospěch. Na základě šetření rehabilitační komise VŠB začalo na škole opět studovat patnáct rehabilitovaných studentů. Jen určitá část se přihlásila v roce 1968, další vyloučení studenti využili této možnosti až v roce 1990. Ještě v roce 2010 vystavoval Archiv VŠB-TUO potvrzení k žádostem studentů vyloučených z politických důvodů, kdy se jednalo o jejich odškodnění podle nařízení vlády č. 122/2009 Sb.

⁶⁸ Archiv VŠB-TUO, f. Vysokoškolské spolků VŠB.

napsali: „... obdivujeme čin Jana Palacha, který nás ohromil svou statečností a čistým srdcem, a ujišťujeme Vás, že požadavky, za které s takovou tragickou krásou i odvahou manifestoval, jsou i našimi požadavky. Svobodu tisku jsme vždycky chápali jako duchovní statek celého národa, který jsme – pokud existoval – my, novináři, pouze spravovali. Chceme také, abyste věděli, že jsme solidární i s Vámi a že s obdivem i hrdostí sledujeme každý váš krok i čin.“⁶⁹

Na straně druhé dostali studenti také projevy otevřeného nesouhlasu. Anonym s podpisem „Skromní pracující pozorovatelé“ v lednu 1969 (bez přesnějšího uvedení data) vnímal stávající situaci z tzv. třídního hlediska: „Ukázali jste se jako nevděční studenti. Studujete na účet státu, tedy z hodnot vytvářený[ch] pracujícími a přitom svými ultimativními požadavky chtěli byste diktovat celému národu. Chtěli byste, aby se celá republika točila jen kolem vás. Pod rouškou demokracie a svobody chtěli byste zavést diktát, svůj diktát nepracujících povalečů, nad pracujícími. Jako vysokoškoláci dáváte si špatné vysvědčení o znalosti demokracie, když skupina z Vašeho středu ultimativně prosazuje své požadavky. Máme důvodné podezření, že špičky organizátorů studentských akcí vyvolávají u nás nepokoje na přání a za peníze zahraničních provokatérů reakce... I když se maskujete před lidem frázovitými hesly o demokracii, odhalili jste se jako nepřátelé socialismu a pracujícího lidu. Víme, s kým máme tu čest. Nezapomeneme!“⁷⁰

Nástup tzv. normalizace

Konec 60. let 20. století a následný nástup k období normalizace byl na VŠB spojen se změnou vedení vysoké školy. Rektora Bohuslava Růžičku nahradil ve funkci Oldřich Hajkr, profesor oboru matematiky a deskriptivní geometrie. V dané souvislosti je nutné zdůraznit, že B. Růžička a O. Hajkr dlouhodobě odborně spolupracovali. Od začátku 60. let 20. století zahájil paleontolog B. Růžička a spoluzakladatel paleobiometrie výzkum biometrických metod v paleontologii ve spolupráci s matematikem O. Hajkrem. Ve stejném období spolupracovali také jako akademičtí funkcionáři.⁷¹ Nabízí se otázka, jak se v dané době jejich dlouhodobá spolupráce v rámci veřejného mínění na VŠB posuzovala a zda se jejich úzký odborný kontakt nemohl do jisté míry interpretovat i jako možná názorová shoda v jiných oblastech. Z neúplné dokumentace k VR v 60. letech 20. století vyplývá, že O. Hajkr do značné míry zaujímal rezervovaná stanoviska. Nedá se přirozeně vyloučit, že se jednalo o formu taktizování. V průběhu roku 1969 došlo ke zhoršení zdravotního stavu B. Růžičky a bylo zřejmé, že nebude možné, aby z těchto závažných důvodů nadále zastával funkci rektora.⁷²

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ V letech 1960–1962, kdy stál O. Hajkr v čele Hornicko-geologické fakulty VŠB jako děkan, vykonával B. Růžička funkci proděkana pro vědecko-výzkumnou činnost. V letech 1963–1969 působil B. Růžička po dvě funkční období jako rektor VŠB a v roce 1965 byl O. Hajkr jmenován prorektorem pro politicko-výchovnou a pedagogickou činnost. V roce 1966 došlo k zvolení B. Růžičky rektorem podle nově přijatého vysokoškolského zákona, a to tajným hlasováním VR VŠB, které bylo potvrzeno prezidentem republiky.

⁷² Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, osobní spis B. Růžičky: na základě lékařské zprávy (bez uvedení data) je zřejmá závažnost onemocnění B. Růžičky. Jednalo se o vleklý zánět ledvin s následkem destrukce hrudních obratlů, který se vlivem prožívané stresové situace zhoršoval. Tuto skutečnost potvrdil jeho přímý spolupracovník Zdeněk Vašíček (vzpomínky natočeny Archivem VŠB-TUO a Audiovizuálními službami VŠB-TUO v roce 2010).

Zásadním dokumentem v oblasti normalizace vysokých škol byl dopis ministra školství Jaromíra Hrbka z 16. září 1969 adresovaný všem rektorům vysokých škol a děkanům fakult z celé republiky. Požadoval do 12. října 1969 dodání písemné zprávy s přehledem a zhodnocením nesprávných názorů, projevů a činů v průběhu období 1968–1969, jež se vyskytovaly v orgánech vysoké školy a fakulty, ve veřejných vystoupeních jednotlivých učitelů, v orgánech studentského hnutí a ve veřejných vystoupeních jednotlivých studentů. Jednalo se přímo o jmenné seznamy iniciátorů a organizátorů opozičních vystoupení proti politice KSČ, Národní fronty a vlády, stejně jako jmenné seznamy „věrných zastánců marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu“ (daná formulace se brzy stala klišé).⁷³

V dopise ministru školství J. Hrbkovi ze dne 9. října 1969 podal B. Růžička stručný přehled akcí, kterých se osobně v letech 1968–1969 zúčastnil. Především se jednalo o VR VŠB z 1. dubna 1968 a 29. dubna 1968, na nichž byla prorektorovi O. Hajkovi vyslovena nedůvěra a o změnu textu slibu absolventů s vypuštěním pasáže „věrnost Komunistické straně Československa“. Podal své hodnocení akcí z 21. srpna 1968, problematiky stávek studentů a jejich činností v souvislosti s úmrtím J. Palacha a J. Zajíce. B. Růžička své poznatky vyjádřil značně obecně, prakticky bez uvedení konkrétních jmen osob.⁷⁴

V dopise z 16. října 1969 požádal B. Růžička po projednání s KV KSČ v Ostravě ministra školství J. Hrbka z důvodů své nemoci o uvolnění z funkce rektora. Formou zdvořilého dopisu z listopadu 1969 vzal ministr školství oznámení na vědomí. Na mimořádném zasedání VR z 21. října 1969 oznámil B. Růžička své odstoupení z funkce rektora a seznámil zúčastněné s dopisem, který zaslal ministru školství. Zároveň přednesl návrh, aby O. Hajkr zastával funkci zastupujícího rektora. Přítomno bylo třicet členů VR, pět členů se omluvalo. Forma souhlasu hlasováním naznačovala faktické možnosti. Vědecká rada schválila O. Hajkra do funkce zastupujícího rektora.⁷⁵ Zasedání VR VŠB z 3. listopadu 1969 projednávalo volbu návrhové komise pro volby rektora a prorektorů dané vysoké školy.⁷⁶ Složení návrhové komise bylo předloženo na základě rozhodnutí CZV KSČ VŠB, která požádala VR školy, aby dané kandidátce byla vyslovena podpora. Ze zápisu je patrné, že návrh prošel bez námitek a komise byla schválena. Jednalo se o profesory, kteří požívali obecnou důvěru, včetně předsedy rehabilitační komise VŠB.⁷⁷ Zasedání VR VŠB z 10. listopadu 1969 seznámilo členy s prací návrhové komise, která spolupracovala s předsedou CZV KSČ VŠB Ladislavem Pastrňákem.⁷⁸ Je možné odůvodněně předpokládat, že rovněž složení

⁷³ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, kádrový spis B. Růžičky.

⁷⁴ S jedinou výjimkou, a to u členů katedry společenských věd Milana Skřonta a Věry Řehákové, kteří podle jeho mínění nevhodně vystoupili při stávkách studentů. Na tomto místě je vhodné uvést, že se jednalo o pracovníky prakticky již zrušeného pracoviště. Účast pedagogů na pohřbu J. Palacha zdůvodnil tvrzením, že byli pověřeni pedagogickým dozorem nad studenty. Dopis B. Růžičky lze chápat jako způsob umožňující strategii přežití a vyrovnání s novými poměry na VŠB, ale zároveň je třeba vyzvednout jako vzorec jednání v tak vyjaté situaci samotný fakt, že nechtěl poškodit jiné.

⁷⁵ Je velmi pravděpodobné, že O. Hajkr příznivě ovlivnil možnosti obhajoby vědecké hodnosti DrSc. pedagogů Václava Štěpánského a Jeronýma Pražského. Vystoupil proti názoru děkana Fakulty strojní VŠB Svezozára Kepperta, který s obhajobami nesouhlasil. Tímto stanoviskem si O. Hajkr mohl získat sympatie členů VR VŠB.

⁷⁶ Volby akademických pracovníků již na VŠB neproběhly podle vysokoškolského zákona z roku 1966, ale řídily se pokyny Ministerstva školství ČSSR ze 4. 2. 1969 a 15. 9. 1969. Viz Pavel URBÁŠEK, *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*, Olomouc 2008, s. 61.

⁷⁷ Členy návrhové komise byli profesoři Martin Vavro, Ludvík Hájovský, předsedou Josef Teindl. Situace byla již určena a jakýkoliv manévrovací prostor již neexistoval. Je signifikantní, že zastupující rektor O. Hajkr oznámil, že 7. 11. se v prvních přednáškách ve všech ročnících na VŠB vzpomene výročí VŘSR.

⁷⁸ Na základě srovnání prezenčních listin ze zasedání VR VŠB je zřejmé, že došlo již ke změnám v jejich složení.

akademických funkcionářů VŠB (rektora a prorektorů) bylo de facto předloženo VR VŠB stranickými orgány. Tento kontext naznačuje zápis, v němž se uvádí, že ke jmenovaným byla přednesena politická charakteristika, a to zvláště s ohledem na jejich vztah k událostem v letech 1968–1969.

Mimořádné zasedání VR VŠB z 24. listopadu 1969, na kterém bylo přítomno 30 členů, zvolilo akademické funkcionáře školy v čele s rektorem O. Hajkrem (získal 27 hlasů). Prezident republiky jmenoval O. Hajkra rektorem VŠB od 1. prosince 1969 na období tří let. V dopise z 28. prosince 1969 byl B. Růžička odvolán prezidentem republiky z funkce rektora VŠB s účinností od 1. listopadu 1969.

Členové VR VŠB volili pod vlivem závažné informace, neboť již věděli na základě usnesení předchozí VR VŠB o přípravě nového vysokoškolského zákona, jehož cílem bylo posílit funkci státu, neboť „*se ukázalo jako nevhodné přenést zodpovědnost na vysoké školy... Hlavním úkolem zákona je centralizace a formování kázně a odpovědnosti učitelů*“. Měl začít „*velký proces hodnocení úlohy vysokoškolského učitele*“; daným způsobem se vlastně již naznačovala následující politická linie, totiž hodnocení úlohy pedagoga v podobě politických prověrek.⁷⁹ Tímto způsobem byl zahájen tzv. normalizační proces.

V předkládané materiálové studii jsme se zabývali charakteristikou vývoje v období let 1945–1969 zejména v politickém kontextu, který charakterizuje společenskou atmosféru v Československu v daném období. Jsme si vědomi, že se nejedná o ucelený pohled na dějiny VŠB, který by přirozeně zahrnoval další aspekty její činnosti.

VŠB se vyvíjela v rámci celospolečenského kontextu, ale zároveň na ni působila určitá specifika ostravského regionu. Provázanost vysoké školy s průmyslem se nepochybně pozitivně odrazila v oblasti vědy a výzkumu a profesního uplatnění absolventů. Daná doba sice umožňovala rozsáhlý rozvoj oborů zastoupených na VŠB, ovšem na straně druhé vymezený v rámci direktiv daných stranickými orgány KSČ. Lze doložit, že VŠB se v četných případech musela řídit směrnicemi danými stranickými orgány a upravovat je na konkrétní podmínky.

V průběhu sledovaného období 1945–1969 působily na VŠB v Ostravě v podstatě tři generace pedagogů. Kontinuita s příbramským obdobím je dána jednak nejstarší generací profesorů, kteří pedagogicky a vědecky působili již na VŠB v Příbrami, a jednak studenty, kteří na VŠB v Příbrami studovali (v některých případech byli také asistenty) a po absolvování provozní praxe se stali profesory VŠB v Ostravě. Třetí generace budoucích vysokoškolských pedagogů vystudovala po roce 1945 a byla již ovlivněna odlišnými společenskými podmínkami. Je jistě otázkou, do jaké míry se vnitřně ztotožnila s politikou KSČ. Měla však nepochybně právo využít své schopnosti v daných podmínkách společenského vývoje.⁸⁰

VŠB nepochybně připravila své absolventy pro průmyslovou a technickou praxi, činnost ve výzkumných ústavech a vysokých školách. Vzpomínky absolventů zdůrazňují, že

Roman Šejnoha, který byl vůči O. Hajkrovi v otevřené opozici, odjel 26. 6. jako expert UNESCO do Mexico City na dva roky. Z pobytu se již nevrátil. K. Stýblo jako nestraník již nemohl být členem VR. Předseda CZV KSČ VŠB L. Pastrňák zemřel 6. 11. 1969.

⁷⁹ Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, rektorát, zasedání VR ze dne 10. listopadu 1969.

⁸⁰ Ve studii věnované významu J. Heyrovského, která je součástí větší publikace I. Krause, se autor zamýšlí nad limity doby a morálkou vědců. Přijímá názor, že je třeba se ctí projít dějinnými zvraty, nepromarnit však při tom talent a vyměřený čas. S tímto názorem autoři plně souhlasí. Ivo KRAUS, *Dějiny evropských objevů a vynálezů. Od Homéra k Einsteinovi*, Praha 2001, s. 319.

každý si ve vlastní praxi ověřil hodnotu a rozsah vzdělání, které mu poskytla, a kvalitní profesní uplatnění doma i v zahraničí svědčí, že obstála se ctí. V celém sledovaném období působili na VŠB odborníci rozvíjející příslušné vědní obory, někdy s mezinárodním přesahem. V některých oborech se jednalo o disciplíny s celostátní působností a zároveň lze dokumentovat, že VŠB měla v zavedení jiných vědních oborů celostátní prioritu. Vědecko-výzkumných a pedagogických výsledků nebylo možné dosáhnout jen na základě technické invence a odborné erudice, bylo třeba i vlastní náklonnosti pro tuto činnost, kterou si přáli předat nastupující generaci. Z dějin věd a techniky rozvíjených na VŠB vyplývá, že zde působili převážně pedagogové, kteří se ztotožnili s životním názorem prvního cizince – držitele čestného doktorátu montánních věd na VŠB, Albertem Portevinem, významným francouzským metalografem, který při své volbě do Francouzské akademie věd v roce 1943 vyjádřil své krédo: „*Všechna moje činnost směřovala k dvěma disciplínám – k výzkumu a vyučování, které zatlačily do pozadí touhy po hmotné odměně, ovládnání nebo moci, jež jsou silnější u jiných.*“⁸¹

JINDRA BIOLKOVÁ – PETR KAŠING

Die Entwicklung der Hochschule für Bergbau unter den Bedingungen der Region Ostrava (Ostrau) in den Jahren 1945–1969

ZUSAMMENFASSUNG

Ziel dieser Studie ist es, eine Charakteristik der Entwicklung der Bergbauhochschule (VŠB) in Ostrava (Ostrau) in dem Zeitraum von 1945–1969 zu geben, und zwar vor allem im politischen Kontext der damaligen gesellschaftlichen Entwicklung. Wir haben uns darauf beschränkt, lediglich einige Aspekte der Tätigkeit dieser Hochschule zu verfolgen. Heuristische Grundlage ist ursprüngliches amtliches Schriftmaterial. Ergänzt wurden die Archivquellen durch Erinnerungen von Zeitzeugen, die seit 1999 von Archivmitarbeitern aufgezeichnet wurden, insbesondere im Rahmen des Projektes oraler Geschichte, das vom Archiv der Bergbauhochschule - Technische Universität Ostrava (Ostrau) unter Mitwirkung ihrer Audiovisuellen Dienste seit 2010 realisiert wird.

Ein wesentliches, sich aus der Spezifik der Region Ostrava ergebendes Merkmal war die Verknüpfung der VŠB mit der technischen und industriellen Praxis, was sich unstrittig positiv bei der beruflichen Betätigung der Absolventen und bei der Zusammenarbeit in Wissenschaft und Forschung der Industriebetriebe und der VŠB widerspiegelte. Der Aufbau der Schwerindustrie in der Tschechoslowakei wurde in beträchtlichem Maße auf der Grundlage der sich an der VŠB entfaltenden wissenschaftlichen Disziplinen ermöglicht. Dies hatte zur Folge, dass die Parteiorgane der Lehre außerordentliche Aufmerksamkeit schenkten, was zugleich eine beträchtliche politische Beeinflussung bedeutete. Die in Übereinstimmung mit der gesamtgesellschaftlichen Entwicklung erfolgenden politischen Repressionen waren am stärksten im Laufe der ersten Hälfte der 1950er Jahre. In dieser Zeit waren drei Generationen von Pädagogen an der VŠB tätig, die eine Anknüpfung an die Příbramer VŠB garantierten. Zugleich stellte die dritte Pädagogengeneration Fachleute, die unter den neuen gesellschaftlichen Bedingungen nach 1945 studiert hatten. Die VŠB entwickelte einige Fachrichtungen mit gesamtstaatlichem Wirkungsbereich, und es lässt sich nachweisen, dass sie in anderen Disziplinen Pionierarbeit leistete. Außer Zweifel steht, dass sie ihre Absolventen für eine Tätigkeit in der industriellen und technischen Praxis, für die Forschung vor allem in Instituten des Ressorts sowie für die Hochschultätigkeit vorbereitete.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

⁸¹ Archiv města Ostravy, f. Teindl Josef, univ. prof. ing., DrSc., rukopisné poznámky J. Teindla vztahující se k osobnosti A. I. Glazunova.